

Truyền nhân cuối cùng giữ nghề đan võng ngô đồng ở Cù Lao Chàm

NHƯ QUỲNH

Hiện nay, trên đảo Cù Lao Chàm (xã Tân Hiệp, Hội An, Quảng Nam), những người biết đan võng ngô đồng còn rất ít. Từ lâu, nghề đan võng ngô đồng trở thành nếp sống văn hóa đặc trưng của người dân xã đảo Tân Hiệp nhưng nghề này dần dần có nguy cơ bị mai một.

Yêu nghề của cha ông để lại

Vượt 16 km đường biển, chúng tôi tìm đến nhà cụ Lê Thị Kê (81 tuổi) ở tổ 3, thôn Bãi Làng, đảo Cù Lao Chàm. Cụ Kê được xem là một trong những “truyền nhân” cuối cùng của nghề đan võng ngô đồng trên xã đảo này.

Cù Lao Chàm được biết đến không chỉ là một địa danh du lịch nổi tiếng ở Quảng Nam, mà còn là nơi có hệ sinh thái đa dạng, phong phú. Chính vì thế, cách đây 10 năm, Cù Lao Chàm đã được UNESCO công nhận là Khu dự trữ sinh quyển thế giới. Đặc biệt, nơi đây có loài cây ngô đồng mọc khắp các triền núi, không phải nơi nào cũng có.

Trao đổi với chúng tôi, cụ Kê cho hay: Cây ngô đồng mọc trên núi rất nhiều, hoa nở từ tháng 4 đến tháng 7, làm cho cánh rừng càng thêm sắc sỡ sắc màu, du khách đến đây rất thích thú khi được chiêm ngưỡng mùa hoa nở.

Cụ Kê cần mẫn, tỉ mỉ từng mũi đan với chiếc võng ngô đồng.

Không chỉ khoe sắc hút hồn du khách, cây ngô đồng còn giúp cho người dân trên đảo có thêm công ăn việc làm, thu nhập kinh tế cao từ nghề đan võng.

Vừa đan võng ngô đồng, vừa trò chuyện, cụ Kê kể tiếp: Tôi không phải người dân xã đảo mà quê ở phường Cẩm An, Hội An. Sau khi kết hôn với chồng là người trên đảo, tôi về sống và học nghề đan võng ngô đồng do mẹ chồng chỉ dạy để phụ thêm kinh tế gia đình. Tôi làm nghề này cũng được trên 50 năm rồi.

Nghề đan võng ngô đồng rất công phu và đòi hỏi người làm nghề phải tỉ mỉ chịu khó, mỗi nút đan cần phải chính xác tuyệt đối. Nghề đan võng hoàn toàn thủ công. Trên đảo, cây ngô đồng mọc rất nhiều nhưng không phải cây nào cũng có

thể làm võng. Bí quyết của người đan võng là chọn những cây không quá to, cũng không quá nhỏ. Cây được chọn đan võng thường là cây non, sau khi mang về, người dân sẽ kê xuống hòn đá, đập tước lấy vỏ và cuộn thành từng bó.

Sau giai đoạn đập lấy vỏ, người làm võng tiếp tục ngâm vỏ ngô đồng ở khe nước chảy và chần đá cẩn thận, bởi nếu không kỹ, vỏ ngô đồng sẽ nổi lên mặt nước - bị thâm đen (không dùng được), hoặc bị mưa lút cuốn trôi ra biển. Thời gian ngâm vỏ kéo dài đến nửa tháng, có khi cả tháng. Vỏ sau khi ngâm xong sẽ vớt về tách lớp ngoài lấy lớp trong có màu trắng đục (gọi là manh đồng), tước nhỏ, phơi khô cho đến khi có màu trắng tinh rồi lại tước tiếp thành từng sợi nhỏ hơn để

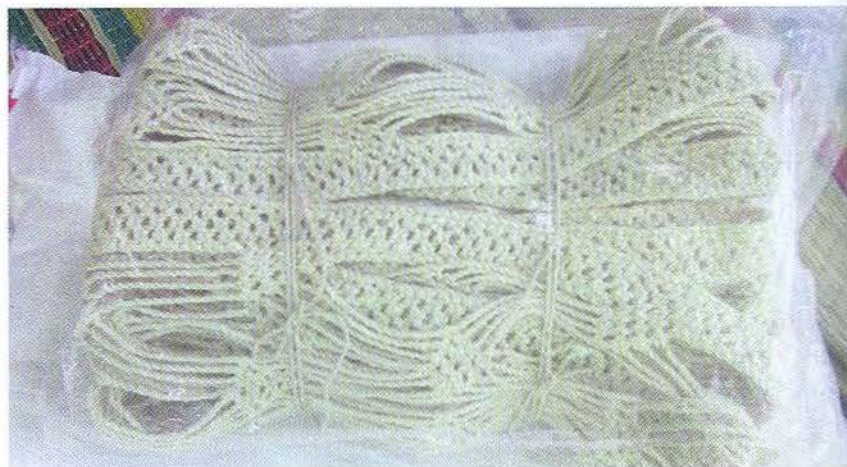
► đan võng. Công đoạn làm võng ngô đồng cũng rất lâu. Một chiếc võng phải làm mất gần 2 tháng. Chiếc võng làm ra có độ bền và có giá trị sử dụng rất cao. Nếu bảo quản tốt có thể sử dụng từ 10 đến 20 năm. Giá chiếc võng thường từ 5 đến 7 triệu đồng, tùy theo từng loại võng và phụ thuộc vào từng múi đan. Thường có 02 loại, võng 4 và võng 6.

Võng 4 là võng có 4 múi, đan giá tầm 5 triệu/chiếc; võng 6 có 6 múi đan, giá cao hơn, khoảng 7 triệu/chiếc. Cái hay ở võng ngô đồng là nó còn có tác dụng chữa bệnh rất tốt như bệnh trĩ, phong, mồ hôi trộm... nên được nhiều người yêu thích.

Du khách đến tham quan trên đảo rất thích võng ngô đồng và thường đặt mua võng về nằm. Đôi lúc, muốn mua võng cũng khó vì không phải lúc nào trên đảo cũng có võng đan sẵn, có khi phải đặt trước hàng tháng trời.

Cụ Kề cũng như các vị cao niên khác, trước đây khi còn trẻ, có sức khỏe thường tự lên núi chặt cây ngô đồng về sơ chế và đan võng, giờ tuổi cao sức yếu không còn đi lại mạnh dạn như xưa. Để có thể đan võng, họ thuê các thanh niên trên đảo chặt về và bán lại cho các vị với giá tầm 400.000 - 500.000 đồng/bó khi đã qua các giai đoạn sơ chế. Bình quân, 2 bó sơ mới làm được 01 chiếc võng, chưa kể hao hụt...

Không biết tự bao giờ, nghề đan võng ngô đồng thấm sâu vào máu thịt của các vị cao niên như một món ăn tinh thần mà cha ông đã truyền lại cho họ. Một ngày nghỉ đan võng ngô đồng, nhiều người cảm thấy buồn, hiu quạnh, cảm giác cô đơn giữa một xã đảo mênh mông. Cũng chính nghề đan võng đã làm cho họ thêm lạc quan yêu đời,

sống khỏe cùng con cháu.

"Hoa ngô đồng thường nở từ tháng 4 đến tháng 7 dương lịch, cây ra hoa là cây cái. Khác với các loại cây khác, hạt ngô đồng không sản sinh ra từ hoa mà nằm ngay trên lá, có 02 hạt theo gió bay đi và mọc rải rác khắp nơi trên đảo. Đặc biệt, hạt ngô đồng được người dân tinh chế thành dầu ăn, mỹ phẩm, gia vị, bánh, làm tương... mang lại hiệu quả kinh tế cũng khá cao", cụ Kề bật mí thêm.

Có nguy cơ mai một

Ngày nay, dân số trên đảo Cù Lao Chàm đông đúc nhưng người giữ nghề đan võng ngô đồng thì chẳng còn mấy ai, đó cũng là niềm trăn trở của những người cao tuổi. Họ truyền nghề lại cho con cháu nhưng chẳng mấy ai mặn mòi, vì hiện nay trên đảo du lịch rất phát triển, các ngành nghề dịch vụ hàng ngày cũng giúp người dân đủ sống và có của ăn của để. Còn nghề làm võng ngô đồng vừa mất thời gian, vừa cực nhọc nên thế hệ trẻ không ai làm, khiến nghề dễ rơi vào quên lãng.

Anh Huỳnh Tấn Luyến - Phó Chủ tịch Hội Nông dân phụ trách Nông - Lâm - Ngư nghiệp xã Tân Hiệp cho biết, ngày 28/4/2015, Hội Bảo vệ thiên nhiên và Môi trường Việt Nam công bố quyết định và gắn bia công nhận 4 loại

cây tại Cù Lao Chàm là cây Di sản Việt Nam, bao gồm quần thể 3 cây Ngô đồng đỏ cổ thụ tại dốc suối Tình, thôn Bãi Làng; cây Đa ở sườn Đông, Hòn Lao và cây Kén, cây Nánh tại miếu Tổ nghề yến, thôn Bãi Hương.

Anh Luyến cũng thừa nhận rằng, nghề đan võng ngô đồng mang lại giá trị kinh tế cao nhưng tương lai không biết sẽ thế nào khi lớp trẻ không hứng thú với nghề truyền thống này.

Những người dân sống trên đảo cũng bộc bạch: tính đi tính lại, người đan võng ngô đồng như cụ Kề hiện nay chỉ còn trên dưới 10 người giữ nghề. Đa số đều là phụ nữ tuổi đã cao. Ai cũng mong muốn nghề này được gia truyền không chỉ làm để phụ thêm kinh tế mà còn giáo dục con cháu biết yêu quê hương, biển đảo, trân trọng những gì ông cha ta để lại cho hậu thế.

Được biết, mới đây, thành phố Hội An đã cho khai trương sản phẩm du lịch "Đêm Cù Lao" (vào thứ 7 hàng tuần) để giữ chân du khách qua đêm trên đảo. Trong đó, có trình diễn các sản phẩm làng nghề truyền thống như đan, vá lưới, đan võng ngô đồng... Đây là hướng đi nhằm kích cầu du lịch, tăng thu nhập cho người dân, đồng thời mong muốn giữ được nghề truyền thống lâu đời trên đảo. ■